

[Undervisnings- og forskningsministeren]

Jeg vil gerne takke fru Eva Møller og hr. Filt Jensen for tilslutningen. Jeg skal ikke blande mig i diskussionen om, hvorvidt dette forslag beviser, at skattetrykket er for højt i Danmark. Det synes jeg er en udmærket diskussion, og jeg forstår godt, at hr. Filt Jensen sagde det. Jeg vil bare ikke kommentere det.

Hr. Ernst B. Schmidt var kritisk, og det er, fordi han generelt ønsker, at vi sænker skatte-trykket over hele linjen i stedet for her at lappe på det, og det er jo i overensstemmelse med hr. Ernst B. Schmidts partiprogram. Regeringen ville også gerne lette skatten hist og her, men der er jo altså et liv, der skal leves, indtil vi får lettet skatten, og det er den periode, dette forslag drejer sig om.

Jeg vil også gerne takke fru Elisabeth Arnold og fru Jette Pors og hr. Lysholm Christensen for deres tilslutning. Jeg lyttede mig ikke frem til særlige spørgsmål, som jeg skulle besvare i dag. Jeg er enig i de betragtninger, der blev fremført, og er der yderligere spørgsmål, skal jeg besvare dem hurtigt, og så godt jeg kan, i udvalget.

(Kort bemærkning).

Karen Jespersen (S):

Forskningsministerens svar til mig på spørgsmålet om, hvorvidt forslaget også gjaldt forskere fra det samfundsvidenskabelige eller det humanistiske område, fik mig til at tænke på fru Mimi Jakobsens bemærkning om, at Venstre er ved at bevæge sig væk fra at være et højskoleparti til at være et handelshøjskoleparti.

Jeg synes, at man helt overordnet må sige, at en minister for forskning må se det som sin opgave at styrke forskningen på alle områder. Og så kunne man tilføje, at tingene hænger så meget sammen i dag, at man ikke bare kan sidde med et måleapparat og se, hvad det er for en samfundsvidenskabelig eller humanistisk forskning, der også gavner erhvervslivets konkurrenceevne. Der er mange områder inden for hele det økonomiske felt, ja såmænd også handelshøjskolerne, der falder ind under de samfundsvidenskabelige områder.

Derfor synes vi, det er vigtigt både af hensyn til samfundets udvikling som helhed og af hensyn til erhvervslivets udvikling, at man også husker på forskere inden for de to områder.

Undervisnings- og forskningsministeren (Bertel Haarder):

Nu forholder det sig jo sådan, at Socialdemokratiet ønsker, at der skal bruges langt større midler til fremme af erhvervslivets forskning og udvikling og komplekser, hvad hr. Nyrup Rasmussen kan udvikle i lange notater. Så jeg synes ikke, at anklagen er berettiget.

Hermed sluttede forhandlingen.

Afstemning

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Formanden:

Jeg foreslår, at lovforslaget henvises til Forskningsudvalget. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

7) Første behandling af lovforslag nr. L 23:

Forslag til lov om Danmarks Grundforskningsfond.

Af undervisnings- og forskningsministeren (Bertel Haarder).

(Fremsat 27/12 90).

Lovforslaget sattes til forhandling.

*Forhandling***Frank Jensen (S):**

Ja, så skal vi i Folketinget diskutere oprettelsen af en ny cigarkasse i vores forskningsorganisationsstruktur til at fordele de i forvejen alt for få forskningsressourcer i Danmark.

Netop det med oprettelsen af nye cigarkasser er noget af det, som OECD for år tilbage kritiserede Danmark voldsomt for: at vores forskningsorganisation og -struktur, specielt vore bevillinger, var for spredte, de var bygget op i alt for mange cigarkasser. Man anbefalede derfor at få samlet bevillingerne til vores forskningsorganisation og -struktur og specielt at få vores grundforskningsniveau hævet.

Det er jo glimrende, at KV-regeringen nu er enig med os andre i, at det er vigtigt at styrke

[Frank Jensen]

grundforskningen, men når man læser lovforslag nr. L 23 om oprettelse af Danmarks Grundforskningsfond, bliver man i tvivl om, hvorvidt det ikke er falsk varebetegnelse at kalde det grundforskning. Den tvivl bliver styrket, når man i lovforslagets bemærkninger ser, at fondens formål er at få oprettet 4 – 6 nye store institutter. De skal oprettes med baggrund i den model, vi kender fra Tyskland, nemlig Max Planck-institutterne.

Vi kan læse i dag i dagbladet Information, at den rådgiver, som Folketinget og regeringen har i formanden for Forskningspolitisk Råd, hr. Jens Rostrup-Nielsen, udtaler:

»Min eneste bekymring er, at man lægger sig slavisk op ad Max Planck-modellen. Og jeg forstår godt rektorerne frygt, hvis man tror, at nye danske institutter skal være frit i luften svævende. Forskningspolitisk Råd har ikke anbefalet regeringen at kopiere den tyske model. Vi har brugt Max Planck-institutterne som eksempel på, hvilken økonomisk støttesorden der bør være tale om . . . Hvis man i Tyskland i dag skulle gøre det om, ville man ikke gøre det på den måde, og det skal vi heller ikke.«

Det er altså den rådgiver, vi i Folketinget har, der anbefaler, at vi ikke opretter en ny cigarkasse, der skal give penge til 4-6 nye institutter, men at vi skal få knyttet de nye bevillinger til det allerede eksisterende bevillingssystem.

Vi har også hørt, hvad Rektorkollegiet har sagt, altså rektorerne for de grundforskningsinstitutioner, vi har i dag, nemlig universiteterne. De siger, at det her forslag må bygge på en generel mistillid til, at de grundforskningsinstitutioner, vi har, er i stand til at leve op til at styrke grundforskningen.

Det er selvfølgelig beklageligt, hvis regeringen har dyb mistillid til vores allerede eksisterende grundforskningsinstitutioner, og den mistillid bliver styrket ved, at der skal oprettes nye institutter. Vi kan også se, at regeringen laver en lille smule bedrageri, ja, endda stort bedrageri, når man siger, at dette er et ønske om at styrke forskningen, for vi ved, at regeringen i samme åndedræt har fremsat et finanslovsforslag for 1991, hvori man skærer 175 mio. kr. bredt på forskningen. Jeg skulle hilse og sige, at det rammer grundforskningen meget voldsomt og hårdt, nemlig med hele 64 mio. kr. inden for undervisnings- og forskningsministerens område, som jo primært er det ministerium, der har grundforskning.

Reelt er der kun tale om en merbevilling på 25 mio. kr., og hvis vi ikke er i stand til at sørge for, at den samlede merbevilling på de 200 mio. kr. kommer til at gå til vores allerede eksisterende grundforskningsinstitutioner, så smuldrer hele det fundament, som erhvervslivets forskning skal bygge på, som sektorforskningens aktiviteter skal bygge på, nemlig den grundforskning, som er vital for at få uddannet de bedst mulige forskningskandidater til dansk erhvervsliv og til vores sektorforskningsinstitutioner. Det er der meget stor fare for.

Det er ikke kun noget, vi mener i Socialdemokratiet, hr. minister. Det er noget, dansk erhvervsliv er meget optaget af og gør ministeren og Folketinget opmærksom på. Jeg kan bare henlede opmærksomheden på en artikel i dagbladet Politiken, hvor forskningsdirektøren i Novo var ude med samme melding. Vi har hørt, at direktøren i Haldor Topsøe A/S og også forskningsdirektøren, som er den samme person som den rådgiver, Folketinget har som formand for Forskningspolitisk Råd, har været ude med samme melding om, at nu drejer det sig altså om at koncentrere de få ressourcer, Folketing og regering vil afsætte til grundforskning, til at styrke de eksisterende miljøer, altså vores universitetsforskning, sådan at vi får nogle dygtige forskningskandidater til erhvervslivet og til samfundet.

Der er sagt mange bevingede ord, også fra denne talerstol tidligere under finanslovdebatten, om hele denne konstruktion med at trække 2 mia. kr. ud af staten og henlægge i en fond. Det kan kun være et ønske om at fastholde måltallet for udgiftsniveauet i Danmark, sådan et helligt tal. Man kunne få samme måltal, hvis regeringen havde sagt, at man ville bruge de 2 mia. kr. til at betale af på statens gæld. Så ville man nemlig se, at renteudgiften årligt ville falde med et tilsvarende beløb, som vi så kunne have brugt til grundforskning.

Men altså, Socialdemokratiet er meget betænkelig ved hele denne konstruktion. Vi ønsker at sikre, at loven kommer til at medføre, at pengene går til grundforskningen.

Eva Møller (KF):

Som nævnt under det forrige lovforslag finder Det Konservative Folkeparti det meget væsentligt, at dansk erhvervsliv styrkes. Vi har derfor hæftet os ved, at dansk erhvervsliv gen-

[Eva Møller]

tagne gange har sagt til regeringen: Det er utrolig vigtigt, at I sikrer en god grundforskning i Danmark. I behøver ikke at bekymre jer om den anvendte forskning og udvikling. Det skal vi nok klare, bare I sikrer en god grundforskning.

Jeg finder det derfor meget positivt, at regeringen nu gennem det lovforslag, vi lige har behandlet, og også gennem et af de lovforslag, vi behandlede forleden dag, har haft styrke og kraft til ikke alene at sikre grundforskningen, men også at hjælpe erhvervslivet til at gøre en større indsats på området anvendt forskning og udvikling.

Men det ville naturligvis være helt i modstrid med de ønsker, vi har om at styrke erhvervslivet, hvis vi ikke også så et forslag fra regeringens hånd, som styrkede grundforskningen. Derfor hilser Det Konservative Folkeparti med tilfredshed, at det er lykkedes for regeringen gennem privatiseringer – og vi vil bestemt opfordre regeringen til fortsat at betræde vejen med privatiseringer overalt, hvor det overhovedet er muligt – at skaffe 2 mia. kr., som man kan bruge til en fond, som skal styrke grundforskningen. Jeg føler mig ganske overbevist om, at fonden med den konstruktion, den har, vil være i stand til at leve op til sit formål og dermed vil kunne styrke dansk grundforskning.

Jeg har naturligvis lyttet til hr. Frank Jensens ordførertale og også læst de avisartikler og de breve, der i den seneste tid har været – det går jeg ud fra at alle, som interesserer sig for området, har – hvor der har været en lang række negative udtalelser om fonden og dens konstruktion, som jeg og Det Konservative Folkeparti er utrolig forundret over. Man kunne næsten fristes til at tro, at de pågældende på forhånd var negativt indstillet over for konstruktionen, men sådan kan det da bestemt ikke være.

Man kunne også tro, at folk ikke havde læst forslaget, men heller ikke det kan jeg tro, da det jo drejer sig om en række af vores fremragende forskere, og at læse indenad er jeg overbevist om at de kan, for ellers ville de ikke være i stand til at opfylde den målsætning, som de i øvrigt opfylder, nemlig at uddanne Danmarks ungdom til de højeste videnskabelige niveauer.

Jeg undrer mig altså over bemærkningerne, for når jeg læser fremsættelsestalen, når jeg læser bemærkningerne til lovforslaget, og når jeg ser på sammensætningen af fondens ledelse, så

kan jeg se, at der står, at fonden skal være en naturlig samarbejdspartner, skal være et led i det samlede system, skal være nær eksisterende forskningsinstitutter på universiteter og læreanstalter, skal deltage i samarbejde, og at et medlem af ledelsen skal være medlem af Rektorkollegiet. Alt dette kan jeg kun se som et udtryk for en tillid til landets universiteter og læreanstalter, som jeg skal understrege at jeg og Det Konservative Folkeparti deler. Vi ved, at landets universiteter og læreanstalter, som jeg sagde før, skal undervise forskere til det højeste videnskabelige niveau. Det står i deres fundatser, og det lever de op til. Derfor kan vi naturligvis have tillid til dem.

Med den nye fond bliver der mulighed for en nyskabelse i dansk grundforskning, som også kendes i andre lande, ikke alene som nævnt af hr. Frank Jensen i Tyskland, men også i Frankrig og i England. Jeg mener, at selv om vi er i Grundtvigs fædreland, så kan vi vel godt af og til lære noget af udlandet, lade os inspirere af andre.

Regeringens og Det Konservative Folkepartis hensigt med forslaget er, at vi skal give dansk grundforskning en ekstra indsprøjtning, så den får kraft til at gøre noget. Vi mener, det skal ske i store klumper, der virkelig kan mærkes, at det ikke blot skal spredes ud i et tyndt lag over alt og alle.

Det er hverken en afløsning af universiteter og læreanstalter eller af sektorforskningen ved institutter, men det er en ny samarbejdspartner, som vi forventer kan give inspiration og forhåbentlig også øget opmærksomhed både herhjemme og i udlandet om dansk grundforskning.

Som jeg læser lovforslaget, ser jeg i øvrigt ingen hindring for, at der kan gives støtte til institutter under universiteter og læreanstalter, og dermed kan den nye grundforskningsfond være en del af det eksisterende system. Det vil jeg da gerne bede undervisnings- og forskningsministeren om at uddybe.

Også vi tilsiger en velvillig og positiv udvalgsbehandling – naturligvis.

(Kort bemærkning).

Frank Jensen (S):

Jeg kunne have ønsket mig, at det var fru Eva Møller, der havde fået lov at skrive lovforslagets bemærkninger. Med hensyn til den defini-

[Frank Jensen]

tion, som fru Eva Møller gav her af grundforskningen og dens betydning, specielt grundforskning koblet med uddannelse på det højeste niveau, både på kandidat- og på Ph.D.-niveauet, er det en forudsætning, at der er en meget betydelig sammenhæng mellem universiteter og grundforskningen. Og når vi her i Folketinget og regeringen vil give flere penge til grundforskningen, så er det naturligt, at pengene bliver givet derude, hvor grundforskningen allerede er.

Så jeg kunne ønske mig, at fru Eva Møller – måske i tæt samarbejde med det største parti i Folketinget – havde sat sig ned og fået skrevet nogle bemærkninger om det, men det er ikke muligt med den regeringskonstruktion, vi har for nærværende.

Den kritik, der er blevet rejst, og som fru Eva Møller også var inde på, af Rektorkollegiet og af AC og af Socialdemokratiet i min ordførertale, er ikke et nej til 200 mio. kr. mere til forskningen og specielt ikke til grundforskningen. Det er, fordi man vil give pengene til en fondsbestyrelse, som skal administrere dem, og hvor der endda i selve lovforslaget står, at det skal være noget, der er henne i det gedulgte.

Der er hemmelighedskræmmeri om, hvordan disse penge bliver administreret, og hvem de bliver givet til. Hvorfor skulle man ellers i lovens paragraffer skrive, at forvaltningsloven og offentlighedsloven ikke gælder, at ret til indsigt i offentlig forvaltning ikke er indeholdt i loven? Der står direkte i loven, at de ting ikke er gældende, men det er altså ikke noget, der hører grundforskningen til. Sådan nogle bestemmelser hører erhvervsforskningen til, hvor der er tale om patentering. Er fru Eva Møller ikke enig med mig i, at sådan nogle bestemmelser kan man ikke have stående i en grundforskningslov?

(Kort bemærkning).

Eva Møller (KF):

Jeg skal da indledningsvis takke hr. Frank Jensen for den tillid, han viser mig ved at sige, at han gerne så, at det var mig, der havde skrevet bemærkningerne til lovforslaget. Det kunne jeg såmænd også godt i stille stunder ønske mig at det var. Der ligger heri absolut ingen kritik af den nuværende undervisningsminister, som jeg igennem 8 år har haft et godt og positivt samarbejde med, men somme tider kunne det da godt

være spændende selv at være den udfarende kraft. Så jeg siger i den anledning tak for tilliden til hr. Frank Jensen.

Jeg er helt uforstående over for hr. Frank Jensens bemærkninger om gedulghed, for jeg læser også i lovforslaget, at det absolut er hensigten, at de forskningsresultater, der opnås, skal komme til almenhedens kendskab, at man skal samarbejde med andre, at man skal medvirke til forskeruddannelse, og at man skal være i tæt samarbejde med den øvrige danske grundforskning, de øvrige danske læreanstalter. Og ingen af disse læreanstalter er karakteriseret af lukkethed, tværtimod. Så jeg mener også på dette felt at kunne tilbagevise den kritik, hr. Frank Jensen kommer med.

I øvrigt tales der i dagens nummer af Information, i overskriften til interviewet med Forskningsrådets formand, om, at der vil blive givet flest penge til universiteterne. Det er vel netop et håndslag til den etablerede forskning, og det har vi heller ikke noget imod.

(Kort bemærkning).

Frank Jensen (S):

I lovforslagets § 14 står der direkte:

»Forvaltningsloven, offentlighedsloven og loven om offentlige myndigheders registre finder ikke anvendelse på fondens virksomhed.«

I bemærkningerne står der om baggrunden for, at offentlighedsloven og forvaltningsloven ikke skal finde anvendelse, at det er hensigtsmæssigt, at de ikke er gældende på de områder, som fonden skal operere på.

For mig at se kan det kun være ensbetydende med, at forslagsstilleren – nemlig regeringen i dette tilfælde – ønsker, at disse penge skal ud at arbejde, helst arbejde på et område, hvor der er behov for den beskyttelse, nemlig patentering. Jeg kan se – det kan ministeren selvfølgelig svare på senere – at det kan være et væsentligt argument.

Det er jo dette, erhvervslivet ønsker sig, når de laver forskning, og det er primært anvendt forskning, og den skal være beskyttet på disse områder. Det gælder altså ikke grundforskning. Grundforskning er i sin karakter international, den skal flyde over landegrænserne, og det er ikke grundvidenskaberne, som skal beskyttes på den måde, lovforslaget lægger op til.

Så er jeg glad for, at fru Eva Møller også har registreret, at formanden for Forskningspoli-

[Frank Jensen]

tisk Råd ønsker sig, at de fleste penge går til universiteterne, men det kan man desværre ikke læse ud af lovens bogstav. Tværtimod har vi i dagspressen set Rektorkollegiets formand, hr. Ove Nathan, sige, at han er blevet gjort bekendt med, at størstedelen af de nye Max Planck-institutter i Danmark skal placeres uden for universiteternes rammer. Jeg kan dårligt forestille mig, at Rektorkollegiets formand, hr. Ove Nathan, er så dårligt informeret, at han vil bringe sådan noget til offentlighedens kundskab, hvis der ikke er hold i det.

Formanden:

Så får fru Eva Møller sin anden korte bemærkning.

(Kort bemærkning).

Eva Møller (KF):

Hvis man læser bemærkningerne til lovforlaget, vil man se, at der står:

»Det forventes, at fonden aktivt formidler resultaterne af arbejdet til det omgivende samfund . . .«.

Man forventer altså først og fremmest, at resultaterne formidles til det omgivende samfund. Derefter hedder det: ». . . og sikrer, at det danske erhvervsliv kan udnytte de opnåede resultater. Denne formidling sker bl.a. ved afholdelse af møder for personer og virksomheder med interesse i fondens arbejde, herunder også grupper af interesserede.«

Jeg gør opmærksom på, at sådan som jeg læser det, sådan som jeg ser ledelsen af fonden sammensat, så er det mig komplet uforståeligt, at nogen kan tro, at der vil blive tale om en lukket fond, at resultaterne ikke skal formidles ud, således at vi alle kan få fornøjelse af det.

Det har aldrig på noget tidspunkt i dette land været karakteristisk, at grundforskning ikke skulle være tilgængelig for alle. Det er jo netop baggrunden for, at vi kalder det grundforskning, at det er en del af den kulturarv, som skal være fælles for os alle. Det fremgår også klart af bemærkningerne til lovforlaget, at det er således, regeringen tænker sig det.

Filt Jensen (V):

At være på front med udviklingen er en forudsætning for at stå sig i konkurrencen. Fremtiden ligger i højteknologi, bioteknologi, elektro-

nik osv. Og kun igennem en avanceret forskning kan vi forvente at være med og at placere os rimeligt i kapløbet.

Fundamentet for forskning er grundforskning, og det er vigtigt, at dette fundament er i orden. Derfor hilser Venstre med glæde undervisnings- og forskningsministerens forslag om en fond på 2 mia. kr.

Det er sagt og bebrejdet, at man har brugt grønthøstermetoden ved nedskæring af forskningsbudgetter, altså at man har beskåret jævnt og bredt over alle forskningsinstitutter. Det er derfor glædeligt at erfare, at midler fra Grundforskningsfonden ikke skal bredsås, men at tanken er, at der skal oprettes måske 4-6 forskningscentre.

Hr. Frank Jensen var utilfreds med, at midlerne ikke skal bruges på bestående forskningsmiljøer. Hvis det skulle være tilfældet, så måtte forudsætningen vist være en ændring af styrelsesloven.

Grundforskningsfonden vil uden tvivl bidrage til at trække lovende udenlandske forskere til Danmark. Det er en udvikling, som vi kun kan være interesserede i. Intentionerne med fonden falder derfor godt sammen med det lovforslag, vi lige har vedtaget overgang til anden behandling af.

Jeg kan derfor på Venstres vegne anbefale, at dette lovforslag om Danmarks Grundforskningsfond overgår til anden behandling.

Rahbæk Møller (SF):

Det er svært at tale om historiske begivenheder i disse dage, hvor der er en krig, men faktisk er dette forslag en historisk begivenhed. For det første, fordi Finansministeriet opkaster sig til den højeste forskningsgagkundskab i Danmark. For det andet, fordi man foreslår indførelse af sovjetiske tilstande i Danmark.

Denne idé om at lave institutter uden for universiteterne stammer fra Frankrig i 1700-tallet, men den døde i det meste af Europa, da von Humboldt oprettede Berlins Universitet og dermed fastslog de principper, der gjorde Tyskland til den dominerende videnskabelige magt, indtil Hitler ødelagde det.

Det eneste sted, hvor den idé overlevede, var i det gamle Rusland, der jo var lidt tilbagesående og noget frankofilt. Og derfra bredte den sig efter 2. verdenskrig til østeuropæiske lande, hvor den blev indført med magt, til Tyskland,

[Rahbæk Møller]

hvor kompetencen efter 12 års nazisme og 6 års verdenskrig ikke var særlig høj, og til Frankrig, hvor den havde visse rødder. Og nu har smitten altså også bredt sig til det danske Finansministerium. Det er karakteristisk, at denne idé i nyere tid kun er indført enten ved våbenmagt, eller hvor kompetencen er specielt lav.

Hvis man ser på, hvilke lande der klarer sig godt videnskabeligt, hvor skatteyderne får valuta for pengene, er det karakteristisk, at det er lande, hvor man ikke skelner mellem forskning og uddannelse.

Det er de nordamerikanske lande, det er små europæiske lande som Sverige, Schweiz og indtil for nylig Danmark.

Det er der gode grunde til. Sagen er nemlig ikke, at man ikke kan få et godt institut, hvis man afsætter penge til det – det tror jeg såmænd også at man sagtens kan, det viser erfaringen både med de sovjetiske videnskabs- og akademiinstitutter og i Tyskland Max Planck-institutterne – det kan man godt. Men sagen er: Hvad skal vi egentlig bruge forskning til?

Forskning i sig selv betyder, at nogle mennesker skriver artikler, som læses af en meget begrænset kreds af fagfæller. Det er jo i sig selv en ligegyldig aktivitet for resten af os; det får kun betydning under to forudsætninger, for det første hvis der er tale om høj kvalitet, så man hele tiden fører ny viden her til landet, og for det andet hvis denne viden formidles til det resterende samfund.

Der er jo mange måder at formidle på. Man kan bruge blade som *Forskning & Samfund*, som jeg i øvrigt forstår at regeringen planlægger at nedlægge; man kan bruge forskerpakker – hvor også regeringen har problemer med Symbion – men den vigtigste, den helt centrale af alle formidlingskanaler er uddannelsen af kandidater, og det er derfor, at de lande, der gennem alle årene har fastholdt, at forskning og uddannelse hører sammen, klarer sig bedst. Det er ikke de lande, der prøver at lave nogle smukke, store forskningsinstitutioner løsrevet fra universiteterne.

Jeg vil gerne slutte af nu. Der er mange ting at kommentere, men det tillader tiden ikke. Jeg ser, at lampen lyser.

Selvfølgelig vil vi gerne have pengene, 200 mio. kr., til dansk forskning. For min skyld må det også godt gøres på den måde, at man afsætter 2 mia. kr. i en fond og lader afkastet gå til

forskningen, men hvis vi skal støtte det, så skal hele fondskonstruktionen være radikalt anderledes, end den er her. Den skal bygge ikke på sovjetiske traditioner, men på de traditioner, som vi internationalt ved skaber god forskning til gavn for samfundet.

Ernst B. Schmidt (FP):

Så vidt jeg kan høre, er der en del skepsis om dette forslag. Jeg kan sige, at vi er endog meget skeptiske i Fremskridtspartiet. Der bliver godt nok talt om nogle privatiseringspenge, og vi går ind for privatisering. Det gør vi som sagt også med hensyn til forskningen, hvad jeg sagde i mit tidligere indlæg. Dette med, at man næsten vil trille nogle penge op af ingenting, er jo i realiteten noget mærkeligt noget, for det er en direkte form for tilskud, sådan som man vil gøre det. Det er vi ikke meget interesseret i.

For det første betyder sådan en forskningsfond med 7 medlemmer, at det får en form for monopol på at give tilskud til virksomheder og projekter, som man mener er værdige. Jeg tvivler meget på, at det virkelig kan blive den forskning, som man mener man kan udnytte i det »pulveriserende« og frie erhvervsliv.

Ideen med at præmiere virksomheder og tiltag inden for forskning med fradrag på 125 pct., som jeg også omtalte før, er vi meget mere positivt indstillet over for. Kunne det også blive indarbejdet i dette forslag, så ville vi nok kigge på det på en helt anden måde.

Men som lovforslaget foreligger, kan jeg godt sige, at Fremskridtspartiet ikke kan støtte det.

Jette Pors (CD):

Jeg har fulgt debatten mellem Socialdemokratiet og De Konservative, og jeg har også læst dagens aviser. Jeg er også fra forskellig side blevet gjort opmærksom på, at der er nogle mennesker, der har betænkeligheder i forbindelse med oprettelse af de separate institutter og den separate administration.

Det optager også mig, dette med bekymringen for en slags isolation af universiteterne og lærestalterne. Forskning og uddannelse bør følges ad – det er også CD's opfattelse. Men om problemet er så stort, som det er blevet tegnet i dag, er jeg ikke så sikker på, og jeg vil afvente ministerens svar med stor spænding. Men den problemstilling, der er skitseret i dag, må vi se

[Jette Pors]

på i udvalgsarbejdet, og jeg tror også, at det må være muligt at finde en fornuftig løsning.

CD er positivt over for lovforslaget, som det foreligger, stort set. Vi mener, at det fortjener en god start. Vi vil gerne have, at erhvervslivet skal styrkes, men det skal da selvfølgelig ikke være på bekostning af universiteternes grundforskningsmuligheder. Lad os se på det i udvalget. Vi går positivt til arbejdet.

Elisabeth Arnold (RV):

Hensigten med dette lovforslag, en uafhængig grundforskningsfond med det reelle indhold 200 mio. kr. ekstra til grundforskningen, er jo umiddelbart noget, der virkelig vækker glæde i en forskningspolitikers hjerte.

Men når man læser indholdet, må man uvilkårligt udstøde et dybt suk. Dette er ikke svaret på grundforskningens problemer, eller rettere sagt: hvis dette er svaret, så er spørgsmålet galt stillet.

Hvad er der galt med konstruktionen? Jo, formålparagraffen er kort, klar og upræcis. Der står udelukkende, at der skal støttes forskning på fremragende højt internationalt niveau. Hr. Rahbæk Møller har tidligere i dag spurgt undervisnings- og forskningsministeren, hvem der havde haft mest indflydelse på dansk forskning, Rasmus Rask eller Niels Bohr, og det er jo som bekendt ikke altid til at vide, hvad det er for en type forskning, man betragter som værende på højt internationalt niveau. Derfor er formålparagraffen rummelig, men den kan altså også bruges til ting, som vi måske ikke er enige om herinde, eller som andre, der rådgiver os i forskningssager, ikke er enige om.

Det er svært at se med den konstruktion, bestyrelsen får, hvilke videnskaber der vil dominere bestyrelsen, og derfor vil bestyrelsen få en let opgave. Den har en rummelig formålparagraf, og den vil, alt afhængig af hvilke videnskaber bestyrelsesmedlemmerne repræsenterer, kunne fordele pengene efter deres forgodtbeholdende – godt nok efter rådgivning fra en komité, men som også udpeges efter relativt upræcise kriterier.

Men i øvrigt er lovteksten jo ganske fredelig. Bemærkningerne derimod rummer flere ubehagelige overraskelser.

I Det Radikale Venstre synes vi, at en institutopretning på nuværende tidspunkt er både unødvendig, farlig og dum. Jeg vil gerne citere

fra Forskningspolitisk Råds pressemeddelelse, som kom her i forsommeren 1990, da rapporten – som i øvrigt var en fremragende inspirerende læsning – blev sendt direkte til os og til undervisnings- og forskningsministeren som rådgivning, så vi kunne bruge den til at basere vores lovgivning på.

Forskningspolitisk Råd skrev i sin pressemeddelelse: »Universiteterne og de højere læreanstalter trænger til moderne styreformer og langsigtet planlægning. Den offentlige forskning foregår alt for spredt og i miljøer, der ofte er så små, at de mangler kræfter til at forny sig.«

Det, man foreslår nu ved i bemærkningerne at lægge op til, at der skal etableres nye institutter uden for den etablerede forskningsverden, vil jo betyde, at de forskningsmiljøer, som i forvejen er for små, og som ifølge Forskningspolitisk Råd mangler kræfter til at forny sig, bliver yderligere tappet for kræfter, når de skal levere nogle af de fremragende forskere, som skal bemande de institutter, der er uden for forskningsverdenen.

Derfor synes jeg, det tyder på, at de, der har forfattet bemærkningerne til lovteksten, ikke helt har holdt sig Forskningspolitisk Råds anbefalinger for øje.

Universiteterne skal jo fortsat levere undervisning, og det er også dem, der skal levere forskeruddannelsen; det er dem, der skal etablere Ph.D.-graderne og de andre udmærkelser i forskningsverdenen. Vi er helt sikre på, at Max Planck-instituttet er udmærket og også de andre udenlandske forbilleder, men man kan ikke bare kopiere dem ved at sætte 200 mio. kr. af og sige, at så gør vi også sådan noget.

Vi vil fra Det Radikale Venstres side sige ja tak til pengene. Vi synes, det er fremragende, at man kan finde 200 mio. kr. til grundforskning. Det trænger den sandelig til.

Vi siger også o.k. til fondskonstruktioner. Vi synes, det er fint, at der er en fond, som helt fast har en stor pose penge, som de hvert år kan dele ud af, oven i købet måske for en længere periode ad gangen, og sikre fremragende forskere arbejdsro i en længere tid.

Men vi vil arbejde i udvalget for at få ændret indholdet, så grundforskningen styrkes fortrinsvis på de eksisterende danske forskningsinstitutioner på udvalgte områder. Vi vil ikke brede de 200 mio. kr. ud i et tyndt lag over hele forskningsverdenen. Det er ikke vores hensigt.

[Elisabeth Arnold]

Vi vil gerne have udvalgte områder af forskningsspektret, netop som Forskningspolitisk Råd har foreslået det. Og så vil vi arbejde på, at interesserne ikke på forhånd er koblet sammen med det kommercielle.

Jeg vil gerne slutte med et enkelt lille sammenlignende billede. Vi har i Danmark et skolesystem med en offentlig skole, som er sikret bevillinger fuldstændig fast på de årlige finanslove, og et friskolesystem, som konkurrerer med det offentlige skolesystem. Hvis det går sådan inden for forskningen, som det måske kunne gå inden for skolesystemet, at vi forkæler friskolerne og samtidig udsulter de offentlige skoler, så får vi jo et skævt system; og det kunne der godt være en risiko for at man gjorde i forskningsverdenen. Man forkæler en speciel forskning, samtidig med at man udsulter den offentlige forskning.

Det synes vi er en uheldig tendens, og derfor vil vi prøve at sikre, at de 200 mio. kr. kommer den eksisterende forskning til gode dér, hvor den er god, og dér, hvor den har mulighed for at udvikle sig og være til gavn for Danmark.

Med disse bemærkninger vil jeg anbefale lovforslaget til videre behandling.

Lysholm Christensen (KRF):

Vi står her med et lovforslag, hvorefter 2 mia. kr. skal lægges i en forskningsfond, som kan give 200 mio. kr. i afkast. Disse midler skal bruges til grundforskning.

Vi hilser naturligvis disse penge velkommen til grundforskning. Det er meget fint, at penge, man har indvundet ved privatisering, her bliver øremærket til et bestemt formål, således at vi kan se, hvad vi får for pengene.

Vi må også tage det som en imødekommelse af de krav, der blev stillet af et alternativt forskningsflertal her i Folketinget sidste år. Om så den påtænkte nedskæring på forskningsbudgetterne helt er indvundet med det her, kan man jo regne på, men vi er i hvert fald glade for de penge, der her er tale om.

Men hvordan har ministeren så tænkt sig disse midler anvendt, hvordan skal fondsmidlerne bruges? Jo, der skal oprettes nogle nye forskningsinstitutter, 4-6 stykker er nævnt, og så skal der være en fondsbestyrelse, som skal administrere pengene.

Vi synes, det er meget vigtigt, at vi har en god grundforskning i Danmark, og vi må beklage,

at universiteterne de senere år bevillingsmæssigt er blevet reduceret på dette punkt, således at de har fået ringere mulighed for at løse deres opgave. Men vi mener trods alt, at de gør en god indsats for de begrænsede midler, de har.

Vi mener ikke, at grundforskningen nødvendigvis bør ligge på universiteterne fuldt ud. Vi har forståelse for, at der kan være grundforskning også i andre forskermiljøer, og derfor er vi i princippet ikke modstandere af, at der oprettes forskningsinstitutter som foreslået. Det er muligt, at det er for mange med op til 6, som er nævnt, men en rimelig sund konkurrence også på dette område har vi ikke noget imod.

Men som jeg sagde for et øjeblik siden, har universiteternes grundforskning ikke for mange midler, og derfor er det vigtigt for os i udvalgsarbejdet at få set på, om det nu også i tilstrækkelig grad er sikret, at nogle af disse 200 mio. kr. kan tilflyde universiteterne, så de får deres del af disse midler. Det vil vi anse for meget nyttigt og vigtigt, således at ikke alle midlerne går til de nye foreslåede institutter.

Det kan også godt være, vi skal se lidt på bestyrelsens sammensætning, om det er en rimelig måde, denne bestyrelse foreslås sammensat på. Jeg er i princippet enig med hr. Rahbæk Møller i, at forskning og uddannelse hører sammen, men dermed behøver man jo ikke at sige, at alle forskningsmidler nødvendigvis bør ligge i universiteternes regi.

Vi er således i princippet positive over for lovforslaget, men der er lige et par ting i forbindelse med midlernes anvendelse og fondens bestyrelse, som vi må kigge lidt nærmere på i udvalget.

(Kort bemærkning).

Rahbæk Møller (SF):

Hr. Lysholm Christensen sagde, at ikke alle forskningsmidler behøver at ligge på universiteterne. Det gør de jo heller ikke. Der er jo også forskningsinitiativer i tilknytning til administrative opgaver og på virksomheder i tilknytning til produktion.

Men jeg vil godt spørge hr. Lysholm Christensen: Hvorfra har han erfaringer for, at en forskningsaktivitet, der er løsrevet fra produktudvikling, fra en eller anden form for administration, fra uddannelse, simpelt hen løsrevet fra anden aktivitet, overhovedet har nogen virkning? Altså hvilken glæde har vi af, at der

[Rahbæk Møller]

sidder nogle mennesker og bare skriver artikler ud i den blå luft?

(Kort bemærkning).

Lysholm Christensen (KRF):

Nu kan jeg ikke på stående fod opregne nogen resultater af forskning løsrivet fra universiteterne, men det må dog trods alt være således, at når de steder i udlandet, hvor man har sådanne institutter, kan opretholdes, så er det, fordi de kan fremvise nogle resultater; ellers vil jeg formode at de ville blive nedlagt. Med hensyn til at skrive artikler ud i den blå luft: Ja, hvis – og det går jeg ud fra – publikationerne bliver offentligtgjort, så er det jo op til enhver at hive dem frem fra bibliotekerne og studere dem. Så er der jo ikke noget hemmelighedskræmmeri i, at tingene foregår i et sådant regi.

(Kort bemærkning).

Rahbæk Møller (SF):

Den formidlende effekt af, at artiklerne står på bibliotekerne, er beskeden; det tror jeg da vist hr. Lysholm Christensen må give mig ret i. De læses ikke ret meget.

Men når hr. Lysholm Christensen henviser til andre lande, så vil jeg spørge, om han er bekendt med de statistikker, der viser, at de lande – det er især de østeuropæiske lande, Sovjetunionen, og til dels Tyskland og Frankrig – som bruger det princip, klarer sig dårligere end de lande, som er de små europæiske lande og de nordamerikanske, som ikke bruger det system. Er hr. Lysholm Christensen ikke bekendt med de statistikker? Kender hr. Lysholm Christensen statistikker, der skulle vise, at Sovjetunionen har klaret sig specielt fremragende i de senere år? Jeg kender dem ikke.

(Kort bemærkning).

Lysholm Christensen (KRF):

Nu kan der jo stilles mange spørgsmål fra denne talerstol, og jeg har ikke nogen statistikker med mig i lommen på nuværende tidspunkt, og specielt ikke fra de østeuropæiske lande. Men nu er Max Planck-institutterne i Tyskland blevet nævnt flere gange her i dag, og jeg går ud fra, at de kan fremvise nogle hæderlige resultater af deres arbejde. Derfor ser jeg ikke nogen grund til at tage afstand fra det nye princip, der er lagt op til i det foreliggende lovforslag.

Undervisnings- og forskningsministeren (Bertel Haarder):

Jeg vil gerne sige tak for den overvejende tilslutning til, at vi skal gøre noget for grundforskningen i Danmark. Jeg fornemmer også, at der er udsigt til flertal for, at vi skal have en grundforskningsfond med et sådant formål, som er nævnt i lovforslaget.

Når det gælder midlerne, har hele debatten koncentreret sig om et enkelt afsnit i bemærkningerne, hvor der står følgende:

»Det forventes at fonden med de midler, der er til rådighed, vil oprette 4–6 institutter. Dette vil ske i en opbygningsfase inden for en kortere årrække. Fondens vil derefter gennemføre regelmæssige evalueringer for at fastholde kvalitet og foretage nødvendige faglige ændringer, herunder eventuelt nedlægge institutter og oprette nye.«

Det er dette afsnit om 4–6 institutter efter forbilledet fra de tyske Max Planck-institutter, som har skabt den store debat både i offentligheden og her ved førstebehandlingen.

Hr. Frank Jensen kommenterede dette afsnit ved at citere, hvad formanden for Forskningspolitisk Råd har sagt i dagbladet Information i dag. Jeg vil gerne sige, at jeg sjældent har hørt noget så fornuftigt som det, Jens Rostrup-Nielsen siger i dag i Information. Jeg kan på regeringens vegne tilslutte mig hans bemærkninger.

Jeg vil også godt have lov at tilføje, at lovforslaget er blevet til på initiativ af samme Rostrup-Nielsen, og der har ikke fra Forskningspolitisk Råd været henvendelser til mig eller den øvrige regering, siden lovforslaget blev fremsat midt i november og til denne første behandling midt i januar.

Men der er et enkelt punkt, hvor Rostrup-Nielsen siger, at vi er lidt for præcise i bemærkningerne, og det var det, jeg just citerede. Det punkt vil regeringen gerne ændre, og vi vil gerne benytte præcis de formuleringer, som Rostrup-Nielsen bruger i den udtalelse i Information.

Han siger, at disse store klumper, som Forskningspolitisk Råd gerne vil have uddelt i stedet for alle de små klumper, der normalt uddeles af forskningsrådene, naturligvis antagelig i hovedsagen vil lande på universiteter, dvs. i tilknytning til universiteter. Men det er klart, at deres regnskabsaflæggelse sker i forhold til fonden, som har givet dem pengene, og ikke i forhold til universitetet.

[Undervisnings- og forskningsministeren]

Men disse store klumper, hvor man f.eks. kan forestille sig 20–30 mio. kr. givet til et forskerteam på en 20 personer, de kan meget vel placeres i tilknytning til et universitet, men kan altså også placeres i tilknytning til Risø f.eks. eller et andet sektorforskningsinstitut.

Det afgørende for Forskningspolitisk Råd og den eneste årsag til, at regeringen kommer med dette forslag, er, at vi har brug for at kunne sætte på nogle af vore styrkefelter og gøre det på en massiv måde med store beløb til store forskerteam. Det er dette element, vi hidtil har savnet i dansk forskningspolitik, og det er det, Grundforskningsfonden skal give os.

Vi har skrevet, at det forventes, at der med disse midler vil blive oprettet 4–6 institutter. Ja, det er jo ikke så mærkeligt, for hvis man lytter til, hvad det er for størrelsesordener, Forskningspolitisk Råd har haft i tankerne, og så ser på, hvor mange penge der er i fonden, så når man frem til 4–6 institutter. Deraf kommer den mængdeangivelse.

Men det er sandsynligvis ordet institutter, som støder, og dette, at man kan få fornemmelsen af, at vi her skaber noget, der er meget isoleret fra bestående forskningssteder. Derfor synes jeg, at vi ikke skal skrive det detaljeret i betænkningen, men i alle henseender skal støtte de betragtninger, som Forskningspolitisk Råds formand kommer med i Information i dag. Jeg har ingen forbehold over for det, han dér siger. Og da hr. Frank Jensen brugte ham som sin hjemmelsmand, så må vi her have nøglen til et bredt forlig om sagen.

Dermed har jeg også svaret fru Elisabeth Arnold, hvis indlæg jeg ikke rigtig forstod netop af alle de grunde, jeg her har nævnt. Men det er nok på grund af den formulering fra bemærkningerne, jeg citerede, og som nogle har fået galt i halsen, og som man også kan sige kan opfordre til misundelse på universiteterne. For det er jo det, det drejer sig om. Derfor gælder det om, at vi får det formuleret, så det ikke opfordrer til misundelse.

Men det følger klart af, hvad Forskningspolitisk Råds formand siger i indledningen i artiklen i Information, at det kun er i det omfang, universiteterne kvalificerer sig til det, at disse store klumper vil lande på universiteterne; det holder han jo fast i, og det skal vi holde fast i.

Derfor er det, vi har brug for en bestyrelse, der er uafhængig af institutionsinteresser og

uafhængig af regeringen og uafhængig af Folketinget. Her skal vi virkelig lægge det væk fra den politiske verden, den verden, hvor ligegyldige lokalpatriotiske og institutionelle hensyn spiller en alt for stor rolle, og lægge det over i en verden, hvor det er hensynet til dansk grundforskning og intet andet, der bliver afgørende.

Denne fonds bestyrelse vil jo være fri af sektorinteresser, af institutionsinteresser og fri af politik. Den vil være fri til at følge den højeste sagkundskaab; dens formål er alene at gavne grundforskningen i Danmark, grundforskningen som helhed set ud fra en national betragtning.

Og hvad der er godt for grundforskningen i Danmark, det er også godt for grundforskningen på universiteterne. Derfor er der ingen grund til at udvise al denne mistillid til de fremragende personer, som vil komme til at sidde i den fond, og hvoraf jo alle vil have gået på universiteter. Måske vil et flertal stadig have deres arbejde på universiteter; det afhænger jo af, hvem de forskellige udpeger.

Der er ingen grund til at have mistillid til dette kollegium af fremragende forskere. De skal nok finde ud af, hvordan vi dels på universiteterne, dels i samarbejde med andre institutter får skabt nogle styrkefelter i dansk forskning, nogle steder, hvor vi koncentrerer kræfterne om noget, der bliver virkelig fremragende, til gavn for hele det danske forskningssamfund. Det skal de nok finde ud af, uden at vi skal komme med alt for mange pegefingre og fortælle alt for meget om på forhånd, hvad det er, de skal gøre. Det vil jeg advare imod.

Frank Jensen (S):

Nu bliver der sået lidt tvivl om herkomsten, fadderskabet til lovforslaget, som indtil ministerens besvarelse her har fået – i hvert fald i folkemunde – betegnelsen Dyremoses Mindefond. Nu kan jeg forstå, at det ikke var hr. Henning Dyremose, der stod fadder eller var årsag til fremkomsten, det var hr. Jens Rostrup-Nielsen, formanden for Forskningsrådet.

Vi skal ikke afgøre her, hvem der er ophavsmand til forslaget, men jeg vil bare sige til ministeren: Er ministeren ikke enig med mig i, at hvis regeringen har fået 2 mia. kr. ind i privatiseringer, så kunne regeringen få samme pro-venumæssige indvirkning på finansloven ved at betale de 2 mia. kr. af på gælden, sådan at man

[Frank Jensen]

årligt ville have 200 mio. kr. mindre i udgifter på rentesiden i finansloven, og så kunne Folketinget anvende de 200 mio. kr. til styrkelse af grundforskningen?

Hvis ministeren ikke mener, at Folketinget er i stand til at finde ud af, hvor kvaliteten i forskningen ligger – og det må jeg indrømme at der er kompetente folk uden for dette hus der nok er bedre i stand til end Folketinget; Folketinget kan fordele pengene – så kunne man lægge de penge over til forskningsrådene.

Det er jo ikke mere end 1½ år siden, at vi på baggrund af et initiativ fra ministeren reviderede loven om forskningsrådene og fik strammet op i forhold til formuleringen om, at pengene skulle gives i større klumper, og at man skulle væk fra de meget små bevillinger. Hvis man gav forskningsrådene 200 mio. kr. mere at arbejde med, så er jeg sikker på, at de på baggrund af de fornuftige og dygtige fok, som ministeren har udpeget til at sidde dér, var i stand til at finde ud af, hvor det var, pengene skulle gives, ud fra et kvalitetshensyn.

Det ville vi meget gerne være med til i Socialdemokratiet, men vi er bundet op på, at regeringen vil have denne fondsdannelse, hvilket der i hvert fald ikke er nogen nationaløkonomiske eller regnskabstekniske begrundelser for, for man kunne nå nøjagtig samme effekt på finansloven, som vi netop har gennemgået. Det håber jeg at ministeren er enig med mig i – ministeren har jo også gået på et universitet.

Men når begrebet mistillid kommer ind i debatten – ministeren siger, at Socialdemokratiet og andre har forholdt sig kritisk til fondsdommen, og at vi nærer mistillid til denne fondsbestyrelse – så er det jo, fordi de folk, der allerede sidder i forskningsrådene, kunne lave dette arbejde. Men det ønsker regeringen ikke, og det må der jo ligge en eller anden politisk begrundelse bag. Det kan ikke kun være ud fra et forfængelighedshensyn som, at man gerne vil sætte sig varige spor som minister, at man har sådan en mindefond. Der må ligge en eller anden politisk begrundelse, og det kan for os at se kun være en mistillid til det system, der allerede eksisterer, med hensyn til at fordele de penge, som Folketinget vil afsætte.

Vores yderligere bemærkning var, at der altså skæres – og det vil jeg gerne bede ministeren om at bekræfte, det er i hvert fald de tal, vi har kunnet få fra forskningsafdelingen i ministeriet

– 175 mio. kr. på samtlige forskningskonti i indeværende finansår eller den finanslov, der skal vedtages om kort tid her i Folketinget. Det bekymrer os stærkt, at vi stadig væk stiller krav om produktivtetsbesparelser på grundforskning på 2,2 pct. Det er et helt vanvittigt begreb at bruge på grundforskning. Det vil jeg gerne høre ministerens kommentar til og til, om der ikke er behov for at få taget disse produktivtetsbesparelser op til overvejelse her i Folketinget.

Rahbæk Møller (SF):

Ministeren var jo rimelig åben, og det var han vel også nødt til efter den behandling, hans forslag fik ved førstebehandlingen. Derfor vil jeg også kvittere med at gå ind i en dialog og derfor ikke koncentrere mig om denne bestyrelsestanke, for her er det jo klart at ministeren og jeg er uenige. Jeg kender godt ministerens tanker om, at alle problemer løses, bare vi får en bestyrelse med repræsentanter for erhvervslivet, de har ikke den filosofi, men jeg kunne forstå, at ministeren var åben over for, at nogle af pengene godt kunne placeres på universiteterne, og jeg forstår, at de fleste penge skal placeres på universiteterne, men det er jo dér, en af misforståelserne kommer, for, siger ministeren, man regner med 4-6 institutter; jamen det er det, når man har 200 mio. kr. og regner ud, hvad et institut koster, så får man det antal. Kære minister, situationen på universiteterne er, at vi har masser af institutter, som indtil for nylig var overordentlig stærke, men som nu er ved at dø, fordi de ikke kan forny forskerstaben. Samtidig har vi et efterhånden meget stort antal højt kvalificerede yngre forskere, som gør alt, hvad samfundet beder dem om. De får Ph.D.-graden, bliver doktorer, publicerer internationalt, kommer til kongresser osv., men de må bare leve af dagpenge og tilfældige småopgaver.

Hvis vi tager disse to ting sammen, kunne vi med få midler mange steder skabe nye institutter. Derfor koster det ikke det samme at genoprette nogle ting på universiteterne, som det koster at skabe institutter helt fra grunden af, men det er bemærkningen om, at man skal skabe fra grunden af, vi ikke kan forstå.

Så er der to kontante spørgsmål, jeg godt vil stille. Det ene er – det stod ikke her, men i det oplæg, som regeringen kom med til forhandlingerne med Socialdemokratiet i efteråret – at

[Rahbæk Møller]

pengene skulle gå til naturvidenskab og tilgrænsende områder. Jeg ser, det står ikke i bemærkningerne; jeg vil godt have bekræftet, at det også drejer sig om humaniora og meget andet. Det var det ene spørgsmål. Så læser jeg, at pengene skal bruges på områder, hvor forskningen kan få betydning for landets økonomiske udvikling i videste forstand. Der er jeg nødt til at gentage spørgsmålet, som jeg stillede tidligere, og som jeg ikke regnede med at ministeren kunne besvare, men jeg regner med, at nogen kan besvare det, nemlig: Hvis valget var mellem Rasmus Rask og Niels Bohr, hvem var det så, der skulle have pengene, fordi det har størst betydning for landets økonomiske udvikling i videste forstand? Efter min mening er passussen meningsløs. Ministeren har skrevet den, så må han da have en mening med den. Hvad er meningen?

Elisabeth Arnold (RV):

Jeg synes, det var godt at høre, at ministeren var så åben for diskussion om selve udmøntningen af loven i detaljer, når fonden bliver etableret. Det synes jeg lover godt for det kommende samarbejde, men jeg synes, det var ejendommeligt, at ministeren ikke forstod min kritik af det, der stod i bemærkningerne. Jeg vil da gerne præcisere lidt nærmere, hvad det var, jeg mente. Ministeren talte meget om, at fondens udmøntning skulle være højt hævet over sektorinteresser, over regionale interesser og over de smålige danske misundelse, som kryber ind alle steder. Det med de 4-6 institutter var bare et rent regneeksempel, man var kommet frem til ved at have set, hvor meget et institut koster, og hvor mange penge man har, og så dividerer man, og så får man 4-6 institutter, men så enkelt er det jo ikke, hr. minister. Hvis man læser lidt videre i bemærkningerne til lovforslaget, så står der udtrykkeligt:

»Det må forudsættes, at fonden placerer de fleste af sine institutter nær bestående forskningsinstitutioner, herunder universiteter, højere uddannelsesinstitutioner og sektorforskningsinstitutioner. Der kan blive tale om leje af lokaler og om samarbejde om udstyr. Det forventes, at fondens institutter vil bidrage til forskeruddannelse.«

Det vil sige, at man forudsæ, at der bliver dannet nogle institutter, som så i øvrigt sidder side om side med folk, der er ansat på eksiste-

rende universitetsinstitutter. De økonomiske vilkår, som de to personer, der sidder ved siden af hinanden, har at arbejde under, er vidt forskellige. Hvis det ikke er at invitere til misundelse, selv blandt forskere, som er dybt engageret i deres arbejde, og som næsten ikke tænker på andet end deres arbejde og næsten aldrig på deres penge! Sådan en konstruktion synes jeg vi skal prøve at undgå. Det var bare en af de ting, jeg synes vi skulle arbejde med i udvalget.

Undervisnings- og forskningsministeren (Bertel Haarder):

Til det sidste vil jeg bare sige, at hvis fru Elisabeth Arnold insisterer på, at pengene skal gives på en måde, så ingen bliver misundelige på andre, så der ikke er nogen, der føler sig bedre behandlet end andre, synes jeg, vi skulle opgive det hele, for så er det i eklatant modstrid med de anbefalinger, Forskningspolitisk Råd har givet. Så enkelt kan det siges. Det er også i eklatant modstrid med det, som Jens Rostrup-Nielsen siger i dag til Information. Jeg vil gerne have lov at citere, nu har jeg nemlig fået udklippet med herop. Han siger:

»Forhåbentlig er det sådan, at de bedste grundforskningsmiljøer findes på universiteterne, og dem skal vi bygge videre på. Men vi er nødt til at satse massivt på enkeltområder for at kunne hævde os på det internationale forskningslandkort.«

Vi har brugt Max Planck-institutterne som eksempel på, hvilken økonomisk størrelsesorden der bør være tale om, hvis man vil styrke grundforskningen. Sådan som systemet er bygget op i dag, kan forskningsrådene og universiteterne kun dele pengene ud i små bevillinger, og der er ikke en eneste i systemet, der har mod til at give 30-40 mio. kr. til et forskerteam på 20 personer. Derfor er det nødvendigt at gøre det på et mere overordnet plan. Derved undgår vi også strid om universiteter og fagområder.

Det synes jeg mere end noget andet viser, at den fremstilling, jeg gav, og den forklaring, jeg gav på det hele, er i fornemste overensstemmelse med Forskningspolitisk Råds formand. Den eneste forskel, der er, består i, at hvor han siger, at disse Max Planck-institutter er et eksempel, har vi i bemærkningerne skrevet, at det »forventes«.

Det skal ikke skille os ad. Jeg synes, vi skal slå fast i en betænkning, at det, der står i be-

[Undervisnings- og forskningsministeren]

mærkningerne om oprettelse af Max Planck-lignende institutter, er et eksempel, som skal angive størrelsesordenen. Så kan vi få fred om det.

Men jeg kan desværre ikke derved leve op til det, som fru Elisabeth Arnold taler om. Det kan jeg altså ikke, for forskning har et elitært præg, og skal man gavne det bedste i dansk forskning, kan man ikke undgå, at der er nogle, der synes, at der er nogle andre, der får flere penge, end de gør. Det kan man ikke undgå. Men jeg synes, vi i fællesskab skulle sætte en tyk streg under, at selvfølgelig bør sådanne nye konstruktioner, hvad enten det nu er institutter eller centre, deltage i det vigtige arbejde med at uddanne unge forskere, måske også kandidatstuderende. Jeg synes ikke, vi skal lægge os for meget fast på det, for det er til syvende og sidst Grundforskningsfondens bestyrelse, som må finde ud af, hvad der bedst gavner dansk grundforskning. Men jeg synes, vi skal gøre opmærksom på, at det har vi politikere i hvert fald haft med i tankerne.

I øvrigt vil jeg sige, at vi på mit initiativ har haft nogle humanistiske forskningscentre og bioteknologiske forskningscentre i tilknytning til bestående institutioner. Det er klart, at også i disse forskningscentre har der været nogle, som har været lidt privilegerede i forhold til andre. Det kan da ikke undgås, men jeg skulle hilse fra de universiteter, der har haft disse forskningscentre, og sige, at dem har de været meget, meget glade for.

Nu skulle vi altså her gøre det muligt at etablere nogle endnu større, og da det skal være så få, for at de kan blive store nok, er det vigtigt, at vi løfter det op over forskningsrådene, for ellers skal vi politikere jo til at bestemme: Hvor meget skal det ene forskningsråd have, og hvor meget skal det andet have? Det er helt oplagt at løfte det op over forskningsrådene og at give fondens bestyrelse frihed til at designe pengeanvendelsen, så den giver det bedst mulige udbytte for dansk grundforskning inklusive forskeruddannelse og alt andet, der hører med til det.

Jeg vil også gerne gøre hr. Frank Jensen opmærksom på, at hvis plæneklipperbesparelser er uheldige, så er det, som hr. Filt Jensen kaldte bredsåning, lige så uheldigt, og det, jeg citerede fra Forskningspolitisk Råds formand, var jo netop en kraftig afstandtagen fra bredsåning.

Derfor er det inderlig uinteressant, når hr. Frank Jensen konstaterer, at man teoretisk set lige så godt kunne stoppe de 2 mia. kr. ned i statens store hul og så øge statens driftsudgifter med 200 mio. kr. Det er uinteressant, for det er lige netop den måde, vi ikke skal bruge de penge på. Det siger de rådgivere, som hr. Frank Jensen og jeg ved lov og ved udpegning – og jeg tror, vi er enige om, at det er et udmærket hold, vi har, og en udmærket formand for Forskningspolitisk Råd – har sat til at give os råd om den slags. Så lad os nu holde fast i det!

Til hr. Rahbæk Møller vil jeg bare sige, at der allerøverst i § 1 står, at dette drejer sig om at styrke Danmarks økonomiske og erhvervs-mæssige udviklingsevne. Det er det, der står i kapitlet om fondens oprettelse og formål. Så en eller anden effekt på Danmarks økonomiske og erhvervs-mæssige udviklingsevne skal det have, men jeg sagde jo også under behandlingen af det tidligere forslag, at derved er det jo ikke indskrænket til økonomi og til teknik og til naturvidenskab, på ingen måde. Det kan godt være, at på visse felter har den humanistiske forskning større betydning for Danmarks økonomiske og erhvervs-mæssige udviklingsevne end meget af den forskning, der foregår inden for det økonomiske område. Så det behøver vi ikke at blive uenige om.

(Kort bemærkning).

Elisabeth Arnold (RV):

Jeg beklager dybt, at det igen lykkedes ministeren at misforstå, hvad jeg sagde, og overhøre andre ting, som jeg sagde. Jeg sagde udtrykkeligt i mit første indlæg, at vi synes, det er helt i orden at uddele store klumper af penge til fremragende forskningsmiljøer og altså ikke gå ind for bredsåning.

Jeg har sagt, at det kunne være et problem, at man konstruerede nye institutter, der konstrueret som institutter konkurrerer om personalet, om de fremragende forskere, der faktisk også findes på vores offentlige institutioner. Det er dér, jeg mener at vi kan få et problem, og det er jeg helt overbevist om at vi kan løse i fællesskab, når udvalgsarbejdet går i gang.

(Kort bemærkning).

Frank Jensen (S):

Jeg skal bekræfte, at jeg er enig med ministe-

[Frank Jensen]

ren i, at breddesåning heller ikke er et instrument, som vi ønsker at anvende i vid udstrækning på forskningsområdet, men nu er problemet bare det, at fundamentet ikke er i orden, minister. Nu har denne grønsthøster, som vi kalder det på landet – ministeren kalder det plæneklipper – kørt igennem vores forskningssektor igennem mange år. Disse produktivitetsbesparelser gør altså ondt ude på ministerens institutioner, og det er dem, ministeren allerede har ansvaret for i dag. Ministeren bør tage sig af de børn, han har i sin favn, i stedet for at begynde at sætte flere i verden, og det er altså problematisk, når vi i dag som politikere kommer rundt og ser, hvordan tidligere internationalt anerkendte forskningsmiljøer udtørres. Det mener vi at vi først og fremmest bør tage et medansvar for, og så burde vi sige, at så kan det godt ske, at det ikke er alle 200 mio. kr., der skal rette op på de områder, hvor det har gjort ondt med de 2,2 pct.s besparelser. Så kan vi få dem på plads og derefter bruge resten af pengene dér, hvor Danmark nichemæssigt kan have mulighed for at bibringe den internationale dimension en større vægt.

Ministeren står med det konkrete problem, at han har et ansvar for, at der om kort tid skal vedtages en finanslov, hvor der er nedskæring på ministerens eget ressortområde, altså Undervisnings- og Forskningsministeriet, på 65 mio. kr. på forskningsbevillingerne. Det føler vi altså et vist ansvar for ikke bliver ført ud i livet.

Undervisnings- og forskningsministeren (Bertel Haarder):

På trods af at grønsthøsteren for første gang i de år, jeg har været forskningsminister, har kørt hen over forskningsbevillingerne – det er jo almindeligt kendt, for finanslovsforslaget har været offentliggjort i lang tid – på trods af dette fastholder altså Forskningspolitisk Råds formand, at vi skal give pengene ud på denne måde og ikke på den måde, som hr. Frank Jensen anbefaler. Der er ingen tvivl om, at hele forskningsverdenen ville være glad for at få lidt ekstra penge alle steder, og jeg ville da også være glad for at slippe for disse grønsthøsterbesparelser, men striden om det synes jeg vi skulle få afgjort, når vi laver finanslov. Vi skal ikke lade den sag ødelægge et stort og flot projekt, som jeg er sikker på vi kan få hele forskerverdenen til at bakke op bag.

Fru Elisabeth Arnold siger stadig, at hun er betænkelig ved nye institutter, som går ind og konkurrerer om personalet med bestående institutter. Det kan ikke benægtes, at der vil være nogle, der er på bestående institutter, og som for fremtiden vil komme til at arbejde et sted, der er finansieret af Grundforskningsfonden, hvad enten det så er tæt ved eller fjernt fra det institut, hvor de hidtil har arbejdet. Det kan ikke benægtes, og det kan heller ikke undgås. Hvordan skulle det kunne undgås? Det er da umuligt at bruge penge på forskning og sige: Her giver vi nogle flere penge til et område, uden at 80 pct. af de midler vil blive brugt til at lønne forskere, som hidtil har været et andet sted. Det er umuligt at undgå det.

Men jeg vil da sige til fru Elisabeth Arnold, at jeg mener, det er berettiget at nævne det, og man skal ikke ignorere det. Det er også derfor, jeg understreger, og det står også i forslaget, at det er vigtigt, at man tænker på forskeruddannelsen, at den skal Grundforskningsfonden også tænke på.

Kandidatuddannelsen er i øvrigt heller ikke ligeegyldig, hvis man vil styrke grundforskningen i Danmark. Så vel skal vi have det i erindring, og vi skal passe på ikke at skabe modsætninger, og vi må slet ikke med dette forslag, der skulle være en gave til dansk forskning, skabe fortvivelse på visse undervisningssteder, der føler, at de er blevet ladet alene. Enig!

Men det, fru Elisabeth Arnold nævnte som et problem, er desværre uundgåeligt, og den uundgåelige del af det kan jeg ikke love vi undgår, men alt, hvad vi kan gøre for at få det til at glide så godt, som det nu kan, det vil jeg da gerne medvirke til, bare det ikke består i, at vi skal gøre, som hr. Frank Jensen antydede, nemlig smøre penge glat ud og bruge halvdelen af midlerne til almindelige budgetforbedringer, eller hvad det var, for det er der ikke tilstrækkeligt perspektiv i. Lad os drøfte disse budgetforbedringer eller -forringelser særskilt i forbindelse med finansloven. Det er dér, den slags hører hjemme.

Så vil jeg i øvrigt tillade mig at minde om, at bevillingerne til dansk forskning er steget og steget og steget og steget op igennem 1980'erne. Danmark bruger nu 1,5 pct. af nationalproduktet på forskning, hvor det var under 1 pct. i 1980, så dette med, at vi har kørt med grønsthøster ustandselig, er jo ikke rigtigt, når det gæl-

[Undervisnings- og forskningsministeren]

der forskningen som helhed. Det vil jeg godt lige have lov at nævne.

(Kort bemærkning).

Frank Jensen (S):

Jeg skal indrømme, at der er mere udadvent politisk pondus i at komme og foreslå nyetablerede institutter, end der er i at prøve at bevare dem, vi har. Sådan er det nu engang. Aviserne ville skrive mere om, at der kommer 4 nye institutter, end om dem, vi har og søger at højne kvaliteten på. Også jeg synes, at det er et problem, at pressen og de, der formidler, hvad der sker her i huset, giver det den betydning. Men det skal ikke afholde mig fra stadig væk at være en lille smule optaget af, hr. minister, at vi højner og fastholder den kvalitet, vi allerede har.

Når ministeren siger, at det er første år, ministeren har ansvaret for et område, hvor der sker disse produktivetsbesparelser på forskningen, er det jo ikke rigtigt. Af hensyn til Folketingstidende skal jeg her fra talerstolen sige, at vi har altså haft produktivetsbesparelser på forskning også i den finanslov, som var gældende sidste år. Det er rigtigt, at de ikke var af et så stort omfang, som de var på undervisningsårsværket, korrekt. Men vi ved alle sammen, når man sidder på en institution og skal få tingene til at hænge sammen, at de studerende er der nu engang, og de gør krav på undervisning, heldigvis da, og så må man jo nu engang skære dér, hvor der er en lille smule smør på brødet.

Jeg er ikke optaget af bare at smøre bredt ud. Jeg er optaget af, at vi kvalitetsmæssigt vurderer, hvor der er kvalitetsproblemer i forskningen. Det kan vi få Forskningspolitisk Råds oversigt og forskningsrådenes oversigter over. Her går vi ind og retter op. Resten har vi så mulighed for at prioritere, og vi skal altså bruge dem, der er valgt til det og udpeget af ministeren, nemlig forskningsrådene – og også gerne i samarbejde med Forskningspolitisk Råd – til at høre, hvor det er, der er mulighed for at få en større international gennemslagskraft i vores forskningsverden.

Det er det, vi nu skal forhandle, men jeg vil gerne anerkende, at ministeren har været meget åben her under debatten, og det ser ud til, at vi så kan finde en konstruktion. Vi vil gerne deltage i de forhandlinger, som måtte føre frem til, at vi får rettet op på disse ting.

(Kort bemærkning).

Rahbæk Møller (SF):

For det første vil jeg bestemt ikke afvise, at en væsentlig del af midlerne bør bruges i mindre eller i samlede klumper. Vi ønsker ikke at sprede det hele ud, men der er to bemærkninger, jeg synes jeg skal sige. Den ene er, at det simpelt hen ofte vil være mest økonomisk at tage udgangspunkt i eksisterende miljø, og at vi med færre midler kan få noget op at stå end ved at oprette noget helt nyt.

Nu må vi ikke glemme, at det er meget uøkonomisk, som det foregår nu, hvor førende institutter stagnerer på grund af manglende nyanstættelser, og hvor unge forskere – og unge i dag er jo ikke kun 20–30-årige, men ofte 40-årige eller nogle af dem sågar over 50 år, fordi det har stået på så længe – ikke kan få job. Det er uøkonomisk, simpelt hen, og derfor vil det ofte være den mindst økonomiske måde at få noget for pengene på at starte fra grunden af.

Den anden bemærkning er, at man også skal være opmærksom på, at forskning fundamentalt er en anarkistisk disciplin. Det generer enhver planøkonom, det ved jeg. Man kan ikke styre det, fordi der altid vil opstå talenter på uventede steder med nye ideer, og man må ikke skære så tyndt i systemet, at de ikke kan trives og gå frem. Det sætter en grænse for den planlægning, som, o.k., nogle i ministerierne gerne vil have.

Undervisnings- og forskningsministeren (Bertel Haarder):

Det, som hr. Rahbæk Møller sagde her, tror jeg mange kan være enige med ham i, og det er jeg sikker på, at det vil Grundforskningsfonden også have megen sans for.

Det, jeg står og plæderer for, er jo ikke, at vi nu skal bestemme, hvordan dette skal gøres. Jeg advarer tværtimod de ordførere, som har talt for, at vi skulle bestemme, at man ikke måtte gøre det og ikke det osv. Så mit synspunkt er: Lad os give denne fond så frie hænder som muligt til at gavne dansk grundforskning på den måde, fonden finder bedst.

Og lad os så holde os på det abstraktionsniveau, som Forskningspolitisk Råds formand har angivet i interviewet i Information i dag, hvor han siger, at formålet er, at vi nu for første gang i Danmark skal kunne satse stort og give store klumper og derved fremelske nogle forsk-

[Undervisnings- og forskningsministeren]

ningsmiljøer af meget høj international standard.

I øvrigt synes jeg, at hr. Frank Jensens seneste indlæg var så konstruktivt, at jeg ikke kan se, at vi ikke skulle kunne blive enige om de ændringer i formuleringerne, der skal til. Man kan jo ikke rette i bemærkningerne, men man kan jo i betænkningen skrive disse mange rigtige ting, som vi er enige om.

Grænsen for, hvad regeringen vil gå med til, ligger dér, hvor vi forlader det, der var ideen med det hele, og det, som Rostrup-Nielsen fremhæver i dag i Information. Dér går grænsen. Hvis vi kommer væk fra det, vil regeringen ikke være med, men hvis vi holder os inden for det overordnede formål, som er blevet understreget – og som efter min mening også præger lovforslaget lige bortset fra et par linier i bemærkningerne – skulle vi nok kunne blive enige endda meget bredt. Jeg tror også, hr. Rahbæk Møller vil kunne tilslutte sig.

Så beklager jeg i øvrigt, at hr. Ernst B. Schmidt ikke kan tilslutte sig, men da han er gået, så vil jeg ikke argumentere videre mod ham i denne debat.

Hermed sluttede forhandlingen.

Afstemning

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Tredje næstformand (Lilli Gyldenkilde):

Jeg foreslår, at lovforslaget henvises til Forskningsudvalget. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

8) Første behandling af lovforslag nr. L 40:

Forslag til lov om ændring af konkursloven. (Postspærring).

Af justitsministeren (Engell).
(Fremsat 9/1 91).

Lovforslaget sattes til forhandling.

*Forhandling***Erling Christensen (S):**

Det foreliggende lovforslag har været behandlet tidligere, og det er et lovforslag, der er fremkommet på grundlag af et beslutningsforslag, som også har fået flertal her i Folketinget. Jeg har ikke mange bemærkninger at føje til det, for Socialdemokratiet gav tilslutning til lovforslaget ved sidste behandling.

Dog vil jeg gerne fremhæve det, ministeren siger i sin fremsættelsestale, hvor han giver udtryk for, at der fra flere partiers side var udtrykt ønske om nogle ændringer af loven. Ministeren nævner spørgsmålet, om postspærring kun skal gælde for 3 måneder ad gangen.

Jeg kunne nævne et andet punkt, som er nævnt, nemlig en 48-timers-regel for udlevering af posten til fallenten. Jeg vil godt spørge ministeren her – så kan vi hurtigt blive færdig med lovforslaget på det område – om det betyder, at ministeren vil stille ændringsforslag til lovforslaget på de to punkter her.

Pernille Sams (KF):

Jeg vil ganske kort henvise til, hvad jeg sagde på Det Konservative Folkepartis vegne den 30. oktober sidste år, da vi havde dette lovforslag til førstebehandling sidst, og undgå at gentage detaljer.

Vi mener fortsat, at forslaget er udtryk for en god balance mellem på den ene side hensynet til skyldnernes retssikkerhed og på den anden side hensynet til, at en konkurs bliver effektiv og korrekt og ikke unddrages økonomisk relevante oplysninger.

Derfor støtter vi igen forslaget.

Svend Aage Jensby (V):

Jeg synes, det er et udmærket forslag, ministeren har fremsat her. Man kunne sige, at den praksis, som har været fulgt tidligere, og som har haft hjemmel i konkurslovens §§ 29 og 109, har været knap så præcis, som man kan ønske det, og de retsgarantier, som nu her med forslaget agtes indført til gavn for skyldneren, synes vi i Venstre er ganske udmærkede.

Jeg er ikke umiddelbart tilhænger af en 48-timers-frist som nævnt af hr. Erling Christensen, hvorimod jeg er ganske åben for en 3-måneders-frist, som ministeren har været inde på.

Ebba Strange (SF):

Fra SF's side støtter vi naturligvis også for-